

стойност за компанията чрез информацията и технологиите. Това се постига, чрез оптимизация на предоставените ИТ и ИС услуги и решения, за да бъдат генерирани финансови и нефинансови ползи.

Когато говорим за „оптимизация на риска“, това неминуемо поставя фокус върху справяне с бизнес риска, свързан с използването на информационните технологии в рамките на една организация. Докато реализирането на ползи се фокусира върху създаването на стойност, управлението на риска се фокусира върху запазването на стойността.

В този случай, рискът разглежда събития, свързани с информационните технологии и сигурността на информацията, които биха могли потенциално да повлияят негативно върху бизнеса. Но, за да получим оптимални резултати е необходимо управлението на ИТ и ИС риска да бъде интегрирано в цялостния подход за управление на риска на организацията.

Оптимизацията на ресурсите има за цел да осигури достатъчни, подходящи и ефективни ресурси, като гарантира ефективно изпълнение на стратегическия план. Когато говорим за „оптимизация на ресурсите“, свързани с информацията и технологиите, следва да отчетем обучението и повишаването на квалификациите на заетия персонал. Целите ни следва да бъдат насочени към осигуряване на обучения, насърчаване, запазване и осигуряване на компетентност на ключовия ИТ и ИС персонал.

3. Какви принципи трябва да следваме за изграждане, внедряване и поддръжка на система за управление на информационна сигурност?

Всяка организация се нуждае от система за управление, за да задоволи нуждите на заинтересованите страни и да генерира стойност от използването на информацията и технологиите.

Стойността отразява баланса между ползите, риска и ресурсите. Организациите всъщност се нуждаят от действаща стратегия и система за управление, за да реализират тази стойност, но винаги следва да отчитат баланса между тези фактори, който се откроява като един от най-важните при дефиниране обхвата на системата за информационна сигурност. Системата за управление също така трябва да

бъде динамична. Това означава, че всеки път, когато се променят един или повече фактори, трябва да се вземе под внимание въздействието на тези промени върху цялата система. Динамичността гарантира устойчивост/гъвкавост на бъдещето системата, което позволява добавянето на ново съдържание и възможността за решаване на нови въпроси по най-гъвкавия начин, като същевременно се запазва целостта и последователността.

Разбира се, че тази система следва да бъде приведена в съответствие със засягащите организацията важни регулации, стандарти, рамки и регламенти. Тя трябва да бъде съобразена с нуждите на организацията и да обхваща организацията от край до край, като се фокусира не само върху ИТ и ИС функциите, но и върху процесите в цялата организация, за да постигне своите цели.

Един ключов принцип, който не е твърде характерен за компаниите и организациите в България, е **разделение на надзорно управление и оперативното управление**. Този принцип разграничава функциите и отговорностите, както и линиите за докладване и връзката с висшето ръководство.

4. Най-важното за успеха!

Подкрепата и компетентността на ръководството се открояват като едни от най-важните предпоставки за успех. Целенасоченото наблюдение и окуражаване на служителите, както и демонстрирането на подкрепа и съпричастност с целите на информационната сигурност, гарантират успех при внедряване и управление на системата за информационна сигурност.

Всъщност подкрепата на ръководството осигурява и демонстрира стратегическа ориентация и съответствие с бизнес целите и процесите, осигурява необходимите ресурси и гарантира ефективна комуникация.

Поради това, преди да преминем през етапите на планиране, имплементация и опериране на системата, в последствие наблюдение и преглед на изпълнението, ние следва да осигурим пълната подкрепа и разбиране на ръководството на организацията.

д-р Младен Младенов
(MPS, LL.M, MPF, MSM), адвокат

Професионалната му биография е свързана с адвокатурата, съдебната система и държавната администрация.

Експертиза: право, юридически професии и дейности, нормотворчество, публична администрация, алтернативни методи за разрешаване на спорове, вътрешен одит, контролни дейности, етика, интегритет, методология, обучение. Има над 100 публикации в страната и в чужбина, като между тях изтъква книгата „Дескриптивна юриспруденция“, разглеждаща множество аспекти на юридическите професии, длъжности и дейности.

МЕРКИ СРЕЩУ РИСКОВЕ ОТНОСНО ЗАЩИТАТА НА ТЪРГОВСКАТА ТАЙНА

Продължение от брой №1

В предишния брой бе разгледана нормативната рамка на защитата на търговската тайна, основните понятия във връзка с тази проблематика, както и част от рисковете, свързани с нея – пазарен, бюджетен и репутационен, като логически в настоящия брой класификацията на рисковете ще бъде продължена с един особено съществен – бизнес-рискът.

Материята относно търговската тайна трябва да бъде преценявана и пред призмата на бизнес-риска. На първо място, предприятията в частния сектор трябва да отразяват макроикономическия риск като условията за извършване на бизнес, в контекста на опазване на търговската тайна. Ако е налице системно погазване на правата и свободите, то същото би се отнасяло и до присвояване на чужда търговска тайна. От друга страна трябва да имат предвид политическия риск – ново законодателство или нов подход на администрацията към посягане на търговската тайна, без да има убедителни причини за това.

Отрасловият (секторният) риск като част от бизнес-риска би трябвало да се преценява в няколко направления. На първо място, дали търговската тайна във връзка със стоки и услуги на предприятието е монополна, или е – в голяма или малка степен – информация, достъпна и до конкурентите. На второ място, какви за законовите разрешения и забрани в самия отрасъл по отношение на конкретната търговска тайна. На трето и последно място, каква е практиката на администрацията по отношение на търговската тайна. Това последното касае и административната тежест („административния тормоз“) върху бизнеса, което е пряко съотношение между законово изискуемото поведение и прекаленото самоприписване на правомощия. Пример в тази насока може да бъде даден при изискване на цялата технологична документация за производството на дадена стока, ако административният контрол не изисква това по същността на провеждането си.

Именно затова е създаден един изключително важен за бизнеса нормативен акт – **Законът за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност (ЗОАРАКСД)**. Разпоредбата на чл. 6 е в смисъл, че административните органи своевременно публично огласяват следваната политика и създадената практика по прилагането на нормативните актове, свързани с административно регулиране и административен контрол на стопанската дейност, както и мотивите за тяхната промяна. Това публично огласяване на политиката вече би трябвало да съдържа и правила по отношение на търговската тайна на проверяваните субекти. Нещо повече, следваната политика по прилагането на нормативните актове включва средствата, които административният орган избира и използва при упражняването на своята оперативна самостоятелност за постигане целите на закона. Тези средства вече би трябвало да са съобразени и с материята относно търговската тайна.

Текстът на чл. 21 от ЗОАРАКСД е в смисъл, че контролиращият орган извършва проверки по документи и на място с обем, продължителност и честота, които не обременяват ненужно проверяваните лица и са достатъчни за постигане целите на закона. Ненужно обременяване е налице, когато контролът поради предмета и обхвата си не изисква информацията относно търговската тайна, но въпреки това административният орган задължава проверявания субект да предостави такава. Подобно поведение би могло да се тълкува само и единствено като *надхвърляне на правомощия или като злоупотреба с власт*. Без значение от езиковата му квалификация, от правна гледна точка това е незаконосъобразен подход, който сам по себе си води до отмяната на последващите юридически актове.

Пример за *незабавен системен подход* към *Compliance* на новото законодателство в синхрон с вече действащото ще бъде даден с настоящето изложение с директен призив към органите на власт и техните администрации. Те трябва да прилагат ЗЗТТ, съобразявайки го с цялостната нормативна уредба във връзка с търговската тайна. В този смисъл, чл. 22 от ЗОАРАКСД постановява, че длъжностните лица са задължени да *опазват търговската тайна* и да не разгласяват данни от проверките преди тяхното приключване, както и да не използват информацията от проверките извън предназначението им.

Естествено, че несъобразяването на горните законови текстове и приложимата съдебна практика от страна на администрацията при *административното регулиране и административния контрол* са отраслов риск като част от бизнес-риска във връзка с търговската тайна.

Вътрешнофирменият риск като част от бизнес-риска във връзка с търговската тайна би могъл да се прояви само и единствено при вредителство на един член от персонала или на организирана група, които неправомерно са разкрили търговска тайна на предприятието на други лица. Това предателство би трябвало да е превантирано от всички вътрешнофирмени правила, забрани, ограничения и контроли и е задължение на звеното за вътрешна сигурност, както и на одитното звено.

Юридическият риск формализира и етикетира горните рискове – пазарен, репутационен и бизнес. Тук би трябвало да се пристъпи комплексно, защото правното регулиране на търговската тайна предвижда и изключения от общия подход на нормативна уредба.

В този ред на мисли, юридическите екипи в организациите, трябва да маркират правилата във връзка с прилагане на ЗЗТТ, които да бъдат своевременно доведени до знанието на мениджърите и одиторите. Това е така, *защото правилата относно търговската тайна влизат в колизия с правилата относно други правно защитими ценности*. При сблъсък на два правопорядъка е от особена важност кой е приоритетният. Затова трябва да се обърне особено внимание на колизионната норма на чл. 2 от ЗЗТТ. Тя е в смисъл, че законът не се прилага относно правото на свободно изразяване на мнение и правото на информация съгласно Хартата на основните права на Европейския съюз (ОВ, С 326/391 от 26 октомври 2012 г.), включително зачитайки свободата и плурализма на медиите (*тоест – мнение или информация относно търговска тайна биха могли да се реализират по други действащи закони*). В този смисъл би трябвало като начало да се осмислят принципните положения, че „Свободата на изразяването на мнение представлява една от основите на демократичното общество и е едно от съществените условия за неговото развитие, както и за реализацията на всеки отделен индивид“ (**Решение от 20 април 2006 г., Първи състав на Европейския съюз по правата на човека, по делото на Райчинов срещу България, по жалба №47579/99**). Също така трябва да се разгледа отново **Решение №7 от 4 април 1996 г. на Конституционния съд по к.д. №1 от 1996 г.**, където *inter alia* е записано, че „Конституционните разпоредби, които защитават правото свободно да се изразява мнение, съставляват закрила не само за автора на мнението (респ. на този, който го изразява, доколкото може да е различен от субекта на гледната точка), но и съответната общност (публика) като цяло, за да може да ѝ се осигури достъп до съобщаваното (изразяваното) мнение или информация въобще... Самата природа на свободата на изразяване я прави едновременно и цел, и средство. В този смисъл посочената възможност за възникване на конфликти между носителите на отделните интереси, които разглеждат правата защитават, визира положение, при което се нарушава вътрешният баланс между индивидуалните и обществените измерения на правата, респ. между индивида, от една страна, и обществото, от друга. Въпросът за външния баланс, т.е. за съотношението между упражняването на свободата на изразяване и други фундаментални права, се разрешава чрез установяването на ограничения...“. *Тоест, при колизия от една страна между правото на здравословен живот и правото на мнение на гражданина, че дадена стока го уврежда, и от друга страна – търговската тайна на*

производителя на същата, би трябвало да надделее комплекта от индивидуалните конституционнозащитени права на гражданина.

ЗЗТТ не се прилага и по отношение разкриването на търговска тайна от нейния притежател, когато съгласно правото на Европейския съюз или българското законодателство такова разкриване е от обществен интерес и е необходимо за упражняване правомощията на държавни органи (*тоест – по-важни ценности от колективен или институционален порядък са налице*). Тук е добре да се припомни, че „...особеният конституционен статут на медиите (респ. електронните медии) произтича от важните обществени функции, които те изпълняват, така че конституционното им положение включва и известен "обслужващ" (функционален) характер. Вярно е, че те служат едновременно и като посредник на идеи и информация ("медиум"), и като фактор за формиране и въздействие на общественото мнение, но тези им функции се осъществяват напълно в рамките на цялостния контекст на реализацията на комуникационните права и свободи“ (**Решение №21 от 14 ноември 1996 г. на Конституционния съд по к.д. №19 от 1996 г.**).

Ограничения по прилагането на ЗЗТТ са налице и при разкриването на търговска тайна от институциите и от органите на Европейския съюз или от органите на държавите членки, когато им е била предоставена от предприятие съгласно правото на Европейския съюз или националното законодателство за упражняване на техните правомощия и разкриването е задължително или допустимо съгласно правото на Европейския съюз или националното законодателство (*тоест – Приматът на правото на Европейския съюз налага това*).

Неприложимост на ЗЗТТ е налична и при материята относно независимостта на синдикалните организации и организациите на работодателите и правото им да сключват колективни трудови договори съгласно правото на Европейския съюз или българското законодателство. Явно, там не може да има клаузи относно търговската тайна, защото всеки потенциален нейн нарушител е отделен субект, а не трудовият колектив или синдикални или работодателски организации. Приемането на обратното би било правен *popsense*. Вярно е, че **Кодексът на труда (КТ)** в своя чл. 7г разписва, че „Лицата, на които е предоставена информация с изискване за поверителност, отговарят за вредите, които са причинени на работодателя от неизпълнение на задължението за опазването ѝ“. Но също така е вярно, че според чл. 50 от същия кодекс с колективния трудов договор се уреждат въпроси на трудовите и осигурителните отношения на работниците и служителите, които не са уредени с повелителни разпоредби на закона. Колективният трудов договор не може да съдържа клаузи, които са по-неблагоприятни за работниците и служителите от установените в закона или в колективен трудов договор, с който работодателят е обвързан. Тук трябва да се има предвид, че „Клаузите на КТД, с които е уговорено нещо различно, независимо дали е по-благоприятно за работниците и служителите, противоречат на закона или го заобикалят и са недействителни съгласно чл. 60 КТ вр. чл. 26, ал. 1 ЗЗД, но недействителността на отделна клауза от договора не води до недействителност на целия договор по аргумент от чл. 60 КТ вр. чл. 26, ал. 4 ЗЗД“ (**Тълкувателно решение №4 от 17.12.2013 г. на Върховния касационен съд по тълк.д. №4/2013 г., ОСГК**).

Освен това ЗЗТТ не може да се прилага като основание за ограничаване движението на работниците или служителите, като не следва да ограничава работниците или служителите да използват информация, която не е търговска тайна по смисъла на този закон; да ограничава работниците или служителите да използват опита и уменията, придобити добросъвестно в процеса на работа; да налага допълнителни ограничения на работниците или служителите чрез трудовите им договори, извън тези, които са в съответствие с правото на Европейския съюз или българското законодателство. Добре би било одитните звена, съвместно с юридическите екипи в предприятията да прегледат отново всички трудови договори за клаузи, които противоречат на *изричната правна уредба на ЗЗТТ, въвеждайки недопустими от законова гледна точка* ограничения на работниците и служителите във връзка с правото им на труд. В този смисъл е и следното: „В скалата на социалните права правото на труд и правото на отпуск са основоположни за определяне на качеството на живот и развитие на индивида. Затова в исторически и съвременен аспект за международното право и националните правни системи тези права са в центъра на социалния интерес. Така е и в България, проследявайки развитието на трудовото законодателство“ (**Решение №12 от 11 ноември 2010 г. на Конституционния съд по к.д. №15 от 2010 г.**).

Установяването на нарушения, налагането на санкции и принудителни административни мерки за узнаване, използване или разгласяване на търговската тайна при осъществяване на стопанска дейност в противоречие

с добросъвестната търговска практика се извършва при условията и по реда на Закона за защита на конкуренцията. В този закон компетентността по чл. 8 е предвидена за Комисията за защита на конкуренцията. В чл. 37 от ЗЗК е записано, че се забранява узнаването, използването или разгласяването на производствена или търговска тайна в противоречие с добросъвестната търговска практика, а също и че се забранява използването или разгласяването на производствена или търговска тайна и когато тя е узната или съобщена при условие да не бъде използвана или разгласявана. В този смисъл „Предприятието следва да е определило предварително конкретните факти, информация, решения и данни, до които е установен ограничен достъп. Индивидуализирането по този начин е необходимо, предвид уредената законодателно специфична закрила, предоставяна срещу недобросъвестно посегателство върху чувствителна информация от страна на конкурентни предприятия. Същевременно, тези данни са строго специфични за всеки правоимащ и освен че трябва да са обявени изрично за такива, представляващи производствена или търговска тайна за предприятието, трябва да са взети и необходимите мерки за запазването и защитата им по определен начин, да е предвиден съответен режим на достъп до тях и да е определен кръгът на лицата, които имат право на достъп и използване на информацията. Целта е информацията, определена като конфиденциална, да запази това свое качество спрямо лица, външни за предприятието. При положение, че търговецът не е взел необходимите мерки да запази информация, която е негова производствена или търговска тайна, то не би могло да се ангажира и отговорността на трети лица по чл. 37 относно узнаването, използването или разгласяването ѝ. Става въпрос не за наличие на общи задължения за конфиденциалност или за опазване на търговска тайна (напр. уредени в трудови договори на служителите на предприятието или общи декларации за конфиденциалност, какъвто е настоящият случай), а за конкретни режими за достъп до конкретна информация и задължения във връзка с нейното съхраняване и опазване“ (**Решение №14822 от 03.12.2018 г. на Върховния административен съд по адм.д. №11976/2018 г., 5-членен състав**).

Решенията на Комисията за защита на конкуренцията не са пречка за осигуряване на защита срещу неправомерно придобиване, използване и разкриване на търговска тайна при условията и по реда на този закон. В този смисъл, най-силното проявление на юридическия риск по отношение на търговската тайна е правото на иск, визирано в чл. 10 ЗЗТТ. Първата алинея на текста прогласява, че притежателят на търговска тайна има право да предяви иск пред съда срещу всеки нарушител на търговската тайна за установяване на неправомерното придобиване, използване или разкриване на търговска тайна. Това би трябвало да е установителен иск в производство по търговски спорове, с правно основание **чл. 365, точка пета, предложение четвърто от Гражданския процесуален кодекс (ГПК)**.

Обективно съединен с горния установителен иск могат да са и други искове. Първият от тях е иск за присъждане на обезщетение за претърпените вреди и пропуснатите ползи. Тук правилата са основани на общото разбиране на деликтното правоотношение. Може да се предяви иск и за преустановяване или забрана за използването или разкриването на търговската тайна. По същността си този иск е алтернативен.

Разпоредбата на чл. 10, ал. 1, т. 2 от ЗЗТТ дава възможност за иск за забрана за производството, предлагането, пускането на пазара или използването на стоките – предмет на нарушение, вноса или износа, както и съхранението на тези стоки, с тези цели. Понеже производството на стоките е основата на каквито и да е правни действия впоследствие – предлагане, пускане на пазара или използването им, то тук съдебният състав би трябвало много внимателно да прилага при съдебното решение *принципа на пропорционалност*.

Правно допустим е и иск за унищожаване на цели или на част от документи, вещи, материали, вещества или електронни документи, които съдържат или носят търговската тайна, или когато е целесъобразно – предаването им на ищеца.

Не на последно място трябва да се съобрази потенциалният иск по чл. 10, ал. 1, т. 5 от ЗЗТТ – иск за забрана за предлагането или предоставянето на услугите, които са в значителна степен повлияни благоприятно от търговски тайни, които са неправомерно придобити, използвани или разкрити.

Втората алинея на чл. 10 от ЗЗТТ посочва, че едновременно с исковете по ал. 1 ищецът може да поиска от съда и налагане по отношение на стоките или услугите – предмет на нарушение, на една или повече от мерките по чл. 20, ал. 3 (които ще бъдат подробно разгледани по-долу).

В третата алинея на чл. 10 от закона съдът може по искане на ищеца да задължи ответника или трето лице с разпореждане да предостави информация от значение за решаване на делото като име, адрес, съответно

наименование, седалище и адрес на управление на производителите, разпространителите, доставчиците и на други лица, които са били държатели на стоките – предмет на нарушението, както и на търговците на едро и на дребно, за които са били предназначени; данни за произведените, доставените, получените или поръчаните количества, както и приходите, получени от стоките – предмет на нарушението, съответно данни за предлагането или предоставянето на услугите и приходите от тях; документи или части от тях, вещи, материали, вещества или електронни документи или части от тях, които съдържат или носят търговската тайна; лицето, от което са получили търговската тайна; лицата, пред които са разкрили търговската тайна. *Юридическият риск тук се корени в това, че превръщайки свой потенциален конкурент в ответник по съдебното дело, ищецът може по абсолютно легален начин да достигне до негова търговска тайна или фирмена тайна в по-широкия смисъл на това разбиране.* В съдебното разпореждане се посочва срок, в който страната трябва да изпълни задължението си за предоставяне на пълна, точна, достоверна и незаблуждаваща информация. Ръководствата на предприятията още отсега би трябвало да ангажират сериозен юридически ресурс, с помощта на който да минимизират, докато е време възможността от този изключително опасен юридически риск. Одиторите трябва да отчитат вероятността на същия по подобаващ начин, като насочат ръководството към създаване на превантивни правила, процедури и контроли в този аспект.

Законодателят е преценил юридическия риск във връзка с търговската тайна, за което е създал нарочен текст – чл. 12 от ЗЗТТ, който урежда мерки за поверителност в съдебното производство. Принципното положение на първата алинея е, че във всяко положение на делото страните и всяко друго заинтересовано лице, включително свидетели, може да поискат от съда да определи дадена информация по делото като поверителна, тъй като съдържа търговска тайна или предполагаема търговска тайна. Одиторите би трябвало още сега да проверят дали има създадени правила и/или изисквания във връзка с процесуалното представителство по подобни дела по отношение на юрисконсултите или адвокатите, представляващи предприятието. Това искане за поверителност обаче не може да бъде голословно, а трябва да бъде надлежно обосновано. Затова, в случаите, когато съдът определи дадена информация за поверителна, съдът със същото определение може да наложи следните *специални мерки* за запазване на поверителния ѝ характер, като ограничи напълно или частично достъпа до представен по делото документ, който съдържа търговска тайна или за който се твърди, че съдържа търговска тайна, като предостави достъп до документа само на определени лица; ограничи достъпа до съдебните заседания, както и до съответните записи или протоколи, като постанови разглеждането на делото или извършването само на някои действия да стане при закрити врата; изготви вариант на съдебен акт за лицата, които са лишени от достъп до търговската тайна, със заличена търговска тайна. Преценката за вземане на всички горепосочени специални мерки обаче е единствено в прерогативите на съда.

Законодателят обаче все пак поставя някакви рамки на тази съдебна преценка. Така например, броят на лицата, на които се предоставя достъп до поверителната информация относно търговска тайна, не трябва да надвишава необходимия за осигуряване правото на защита на страните в процеса. Не може да се ограничава достъпът до информация на лицата, които са страни по делото, и на техните процесуални представители. *Именно тук се проявява отново юридическият риск от това, че едната страна просто ангажира като ответна другата страна, само с факта на подаването на иска.*

Наистина, при определяне на съответната мярка съдът взема предвид необходимостта от осигуряване правото на справедлив процес и ефективност на мярката, зачитане на законните интереси на страните и когато е целесъобразно – на третите лица, както и вероятността да им бъдат причинени вреди от налаганата мярка. Това определение може да се обжалва.

Законовото изискване на алинея седма на чл. 12 от ЗЗТТ е в смисъл, че страните, техните адвокати или други процесуални представители, съдебните служители, свидетелите, вещите лица и всички други лица, които участват в съдебни производства по този закон или имат достъп до документи, които са част от такива производства, са задължени да пазят информацията, определена като поверителна, която им е станала известна в резултат на това участие или достъп. *Това че са задължени обаче не премахва потенциалната възможност някои от тях да сподели с трети лица тази поверителна информация.* Точно тук и юридическият, и репутационният, и пазарният, и бизнес-рискът се проявяват в пълна степен, понеже участниците в производството са множество и е много трудно доказването в бъдеще време на фактът кой точно е изнесъл на трети лица

поверителната информация, свързана с търговската тайна. *Затова, усилията на ръководството, юридически-те и одитните звена би трябвало да е насочено към недопускането на подобни съдебни производства въобще, понеже те са много рискови за опазването на търговската тайна.*

Правилото на осмата алинея на чл. 10 от ЗЗТТ е в насока, че използването или разкриването на информация, която представлява търговска тайна или предполагаема търговска тайна, е забранено и след приключването на съдебното производство, освен когато съдът установи с влязъл в сила акт, че информацията, за която се твърди, че съдържа търговска тайна, не отговаря на определените в този закон изисквания за търговска тайна; информацията, защитена като търговска тайна, стане общоизвестна и достъпна за лицата от средите, които обичайно използват този вид информация.

Деветата алинея прокламира, че горепосочените лица носят отговорност по този закон за използването или разгласяването на информация, която съдържа търговска тайна или предполагаема търговска тайна, определена за поверителна. Отново трябва обаче да се отрази *действителния риск* – много трудно при достатъчен брой участници в съдебното производство би се установило кой точно е разгласил поверителна информация в бъдеще време. *Фактът на достъп до такава не е непременно факт и на откриване на нарушителя на търговската тайна чрез опосредстваната форма на поверителност на същата за целите на съдебното производство.* В тази насока предприятията би трябвало да ангажират **висококвалифицирана юридическа помощ** към мениджмънта и одитните си звена по тълкуването и прилагането на ЗЗТТ, във връзка с всички сложни аспекти на юридическия риск.

Понеже поначало изискват неочакваност и бързина, *обезпечителните мерки* като част от юридическия риск трябва да бъдат *своевременно калкулирани*. Неслучайно законодателят ги нарича „привременни мерки за защита“. Правилата, визирани в чл. 14 от ЗЗТТ указват, че преди предявяването на иска, както и във всяко положение на делото до приключване на съдебното дирене пред въззивната инстанция, по искане на притежателя на търговска тайна съдът може да наложи следните временни обезпечителни мерки като преустановяване или забрана за използването или разкриването на търговската тайна като временна мярка; забрана за производството, предлагането, пускането на пазара или използването на стоките – предмет на нарушение, вноса или износа на тези стоки, както и тяхното съхранение с тези цели; задържане чрез изземване и предаване на стоките – предмет на предполагаемото нарушение, включително когато са били внесени от трети страни, така че да се предотврати тяхното пускане или движение на пазара; изземването и предаването се извършва по отношение на лицето, в което се намират, със заповед; забрана за предлагането или предоставянето на услугите, които са в значителна степен повлияни благоприятно от търговски тайни, които са неправомерно придобити, използвани или разкрити.

Ето един бюджетен риск за ответника, който той *не би могъл да предвиди планово*, но е добре да заложи още отсега *бюджетно перо* в тази насока. Според втората алинея на чл. 14 от ЗЗТТ съдът може да определи внасяне на гаранция от ответника вместо прилагане на горепосочените обезпечителни мерки. Размерът на гаранцията се определя съобразно размера на преките и непосредствени вреди, които ищецът би претърпял, ако ответникът продължи да ползва търговската тайна. Тоест – *юридическият и бюджетният риск за ответника е предопределен от претенцията на ищеца*. Последният би могъл да претендира *несъразмерно високи вреди само за да постави под риск бюджета на ответника чрез непосилно висок размер на гаранцията*. От друга страна, не се допуска разкриването на търговска тайна срещу внасянето на гаранция. Също така, размерът на гаранцията не може да е по-голям от размера на възнагражденията, които биха били дължими, ако нарушителят е бил поискал разрешение да ползва търговската тайна. Затова, одитните звена при своята дейност към момента вече би трябвало да са насочили усилията си към анализ на опасностите и възможностите от горните привременни мерки в съдебното производство, силните и слабите страни за предприятието като евентуален ищец или ответник. Удобен би бил подходът на *SWOT analysis (SWOT matrix) с неговите елементи на strengths, weaknesses, opportunities, and threats*, пречупени през призмата на тези потенциално възможни за предприятието съдебни производства, при вече действаща нормативна уредба, позволяваща това.

Като част от преценката на юридическия риск трябва да се калкулира възможността от допускане и налагане на обезпечението. Правилото на чл. 15 от ЗЗТТ е, че обезпечение се допуска, когато ищецът е представил убедителни доказателства, че е налице търговска тайна; е притежател на търговската тайна; търговската тайна е придобита, използва се или е разкрита неправомерно, или има непосредствена опасност от неправомерно

мерно придобиване, използване или разкриване на търговската тайна.

Втората алинея на чл. 15 от закона постановява, че при налагане на обезпечение съдът взема предвид следните обстоятелства: стойността и други специфични характеристики на търговската тайна; предприетите мерки за защита на търговската тайна; поведението на ответника при придобиването, използването или разкриването на търговската тайна; последиците от неправомерното използване или разкриване на търговската тайна; законните интереси на страните и действието на обезпечението спрямо тях; законните интереси на трети лица; обществения интерес; защитата на основните права.

Юридически и бюджетен риск би могъл да изникне при хипотезата на третата алинея на чл. 135 от ЗЗТТ. При налагане на обезпечение съдът може да задължи ищеца да представи парична или имотна гаранция, която да обезпечи преките и непосредствени вреди, които ответникът ще претърпи, ако налагането на обезпечение е неоснователно, а когато е необходимо – и вредите, претърпени от трети лица, засегнати от обезпечението. Следващата алинея указва, че когато обезпечителните мерки бъдат отменени или престанат да действат поради действие или пропуск от страна на ищеца, както и когато се установи липса на неправомерно придобиване, използване или разкриване на търговска тайна или риск за такова действие, съдът може по искане на ответника или на трето засегнато лице да осъди ищеца да заплати подходящо обезщетение за претърпените вреди. Това осъждане само по себе си отново е и юридически, и бюджетен риск за предприятието, защото обезщетението не може да е в размер, по-малък от необходимото за покриване на разходите и вредата, причинени на ответника от неоснователното искане, а тези разходи и вреда биха могли да са действително в значителен размер. Затова *неоснователните искания би трябвало да са идентифицирани* от мениджмънта на предприятието и от юридическите му звена *своевременно и отговорно*. Одитните звена би трябвало понастоящем да разработват препоръки в тази насока.

Обратната хипотеза – отмяната на обезпечението е съобразно чл. 16 от закона, според който обезпечението може да бъде отменено по искане на ответника или служебно от съда, ако не бъдат представени доказателства за предявяването на иска по чл. 10 в едномесечен срок от налагане на обезпечителните мерки, а също и когато информацията, по повод на която са наложени обезпечителни мерки, престане да отговаря на определените в този закон изисквания за търговска тайна поради причини, които не се дължат на ответника. Правилото на чл. 17 е че допускането, налагането и отмяната на обезпечителните мерки се извършва по реда на чл. 389 – 403 от Гражданския процесуален кодекс, с изключение на чл. 398, ал. 2, изречение първо, доколкото този закон не предвижда друго.

Основното съдебно производство по ЗЗТТ е това за обезщетение за вреди. Съгласно чл. 18, ал. 1 нарушителят е длъжен да обезщети притежателя на търговска тайна за всички претърпени вреди и пропуснати ползи, които са пряка и непосредствена последица от неправомерното придобиване, използване или разкриване на търговска тайна. Обезщетението се дължи, когато нарушителят е знаел или е следвало да знае при тези обстоятелства, че участва в неправомерно придобиване, използване или разкриване на търговска тайна.

Регресният иск е предвиден във втората алинея на чл. 17 от ЗЗТТ. Според разпоредбата, служителите и работниците носят отговорност за вредите, настъпили вследствие на неправомерно придобиване, използване или разкриване на търговска тайна на техен работодател, в размер на не повече от трикратния размер на уговореното трудово възнаграждение, когато не са действали умишлено.

Правилата относно определяне на обезщетението могат да бъдат изведени от чл. 19 от ЗЗТТ. По този начин, при определяне размера на обезщетението съдът взема предвид всички обстоятелства, свързани с неправомерното придобиване, използване или разкриване на търговска тайна, като вреди, включително пропуснатите ползи, които са настъпили за притежателя на търговска тайна; приходите, получени от нарушителя в резултат от неправомерното придобиване, използване или разкриване на търговската тайна; неимуществените вреди, претърпени от притежателя на търговска тайна, когато е приложимо. Фундаментално важно е да се знае, че: „Обезщетението за вреди от непозволено увреждане се намалява, ако и самият пострадал е допринесъл за тяхното настъпване. В случая е от значение наличието на причинна връзка между поведението на пострадалия и настъпилите вредоносен резултат, а не на вина.“ (**Постановление №17 от 18.11.1963 г., Пленум на Върховния съд**).

Когато искът е основателен, но няма достатъчно данни за неговия размер, съдът присъжда обезщетение, което е не по-малко от размера на възнагражденията, които биха били дължими, ако нарушителят е бил поис-

нал разрешение да ползва търговската тайна, както и разходите, направени от притежателя на търговската тайна, включително разходите за идентификация и проучване.

С решението по делото, според правилата на чл. 20 от ЗЗТТ, съдът установява неправомерното придобиване, използване или разкриване на търговска тайна и съобразно искането на ищеца и конкретните обстоятелства може да наложи по отношение на нарушителя следните мерки: преустановяване или забрана за използването или разкриването на търговската тайна; забрана за производството, предлагането, пускането на пазара или използването на стоките – предмет на нарушение, вноса или износа, както и съхранението на стоките с тези цели; унищожаване на цели или на част от документи, вещи, материали, вещества или електронни документи, които съдържат или носят търговската тайна, или когато е целесъобразно – предаването им на ищеца; забрана за предлагането или предоставянето на услугите, които са в значителна степен повлияни благоприятно от търговски тайни, които са неправомерно придобити, използвани или разкрити.

Съдът може да наложи горните мерки за определен срок, достатъчен за отстраняване на всички търговски или икономически предимства, които нарушителят е получил от неправомерното придобиване, използване или разкриване на търговската тайна.

Алтернативно, по искане на ищеца съдът може да наложи и една или повече от следните мерки по отношение на стоките или услугите – предмет на нарушението: изтегляне на стоките от пазара или по искане на притежателя на търговска тайна – предаване на стоките на юридически лица с нестопанска цел за дейности в обществена полза; премахване на тези характеристики на стоките или услугите, във връзка с които е установено нарушение; унищожаване на стоките или, когато е целесъобразно, тяхното изтегляне от пазара, при условие че изтеглянето не засяга защитата на търговската тайна.

Когато с влязло в сила съдебно решение бъде установено, че иск по този закон е неоснователен, както и че ищецът е поискал образуване на съдебното производство недобросъвестно или с цел злоупотреба, по искане на ответника съдът може едновременно или поотделно да присъди обезщетение за претърпените от ответника вреди; разпространяване на информацията относно решението при условията по чл. 24 от закона. Това искане се разглежда в същото или в отделно производство.

Определянето на мерките става съобразно критериите по чл. 21 от ЗЗТТ. В този смисъл, при определяне вида на мерките по отношение на нарушителя и на стоките или услугите – предмет на нарушение, и тяхната пропорционалност съдът, спрямо конкретния случай, взема предвид следните обстоятелства стойността или други специфични характеристики на търговската тайна; предприетите мерки за защита на търговската тайна; поведението на нарушителя при придобиването, използването или разкриването на търговската тайна; последиците от неправомерното използване или разкриване на търговската тайна; законните интереси на страните и последиците на мерките по отношение на страните; законните интереси на трети лица; обществения интерес; защитата на основни права. Има достатъчно правна догматика по този въпрос, например: „Гаранциите са: забрана за позоваване на съображения за икономически цели, изискване мерките да са в съответствие с принципа на пропорционалност и на недискриминация, да се основават изключително на личното поведение на субекта, както и личното поведение да представлява истинска, реална и достатъчно сериозна заплаха, която засяга някой от основните интереси на обществото. Налаганите ограничителни мерки по съображения за обществен ред или обществена сигурност трябва да са съответни на степента на опасност, която конкретните обстоятелства от личното поведение на лицето разкриват. Т.е. засягането на субективното право трябва да е само в необходимата и достатъчна степен, за да преодолее осъществяваната реална, актуална и достатъчно сериозна заплаха за обществения интерес. Мерките трябва да бъдат такива, че защитавайки императивния обществен интерес, да засягат в най-малка степен правата на частното лице” (Тълкувателно решение №2 от 22.03.2011 г. на Върховния административен съд по тълк.д. № 6/2010 г., ОСК).

Втората алинея на чл. 21 от закона указва, че разходите за изпълнението на мерките са за сметка на нарушителя, освен ако съдът прецени, че не са налице конкретни основания за това. Разходите се заплащат от нарушителя независимо от обезщетението за вреди. Това категорично е бюджетен риск за предприятието, който трябва да бъде предвиден предварително.

Обратно, третата алинея е в смисъл, че основания по смисъла на ал. 2 са налице, когато поемането на разходите от нарушителя надхвърлят необходимото за постигане на целта. В този случай разходите по изпълнението на мерките се заплащат от ищеца. Бюджетният риск тук е обърнат.

Отмяна на мерките е възможна при хипотезата на чл. 22 от закона – действието на мерките се отменя от съда по искане на ответника, когато информацията престане да отговаря на определените в този закон изисквания за търговска тайна по причини, които не се дължат пряко или непряко на ответника. Такъв би бил случаят на публикуване на такава информация в медиите, което прави достъпността й практически неограничена за който и да е правен субект. Тази информация вече не е тайна. Единственото условие е това действие да не може да се припише на ответника. Репутационният, бюджетният, пазарният и юридическият риск трябва предварително да са анализирани през призмата на тази законова норма. Тук юридическите и одитните звена на предприятието трябва да работят в екип.

Налице е законова възможност за заплащане на обезщетение без налагане на мерки. Според чл. 23 от закона, след установяване на неправомерното използване или разкриване на търговска тайна, по искане на ответника съдът може да го осъди да заплати парично обезщетение, без да налага мерките по чл. 20, ал. 1, ако са налице едновременно следните условия към момента на използването или разкриването на търговската тайна: ответникът не е знаел, нито е следвало да знае, че търговската тайна е получена от друго лице, което я е използвало или разкрило неправомерно, и след узнаването на това обстоятелство е продължило да я използва; налагането на мерки би довело до несъразмерни вреди за ответника; паричното обезщетение за вредите, претърпени от притежателя на търговска тайна, е справедливо. Размерът на това обезщетение, *наложено вместо мерките*, не може да надвишава размера на възнаграденията, които биха били дължими, ако нарушителят е бил поискал разрешение за използване на търговската тайна за период, за който използването на търговската тайна е могло да бъде забранено. Както поддържа съдебната практика: „...понятието „справедливост“ не е абстрактно понятие, а е свързано с преценка на обективно съществуващи конкретни обстоятелства. За да се определи размерът, съставляващ справедливо овъзмездяване ... от деликта е необходимо да се отчете ... и икономическата конюнктура в страната към момента на увреждането. Съдът трябва да вземе под внимание всички обстоятелства, които обуславят тези вреди, и в мотивите към решението да посочи конкретно същите обстоятелства, както и значението им за размера...” (Решение №146 от 10.01.2018 г. на Върховния касационен съд по т.д. №1198/2016 г., Търговска колегия, I търговско отделение).

Институтът на „изпълнителните глоби“ и на „изпълнителните имуществени санкции“ може да бъде открит в чл. 25 от закона, където е предвидено, че за виновно неизпълнение на разпореденията и на задълженията съдът налага на задълженото лице глоба или имуществена санкция в размер до 500 лв. седмично, до преустановяване на неизпълнението. При неизпълнение на определените в съдебното решение мерки по, когато не може да се приложи редът по чл. 526 от Гражданския процесуален кодекс, съдебният изпълнител по искане на взыскателя принуждава длъжника да извърши дължимото действие, като му налага глоба или имуществена санкция до 500 лв. Ако и след това ответникът не извърши действието, съдебният изпълнител му налага последователно нови глоби до същия размер за всяка седмица на неизпълнението.

При налагането на глоба или на имуществена санкция съдът, съответно съдебният изпълнител, взема предвид следните обстоятелства: стойността на търговската тайна; поведението на виновното лице; равните последици от неизпълнение на задължението.

Когато стойността на търговската тайна не е определена в съдебния акт, тя се определя след изслушване на страните, а при необходимост – и след разпит на свидетели и вещо лице. Тук юридическият риск е *ситуационен* – в някои случаи по-благоприятният вариант за ищцовата или за ответната страна е тази стойност да е била определена в съдебния акт, в други случаи – да не е била определена.

Общата стойност на наложените глоби, съответно на имуществените санкции, на едно лице не може да надхвърля стойността на претендираното по предявения иск, съответно стойността на присъденото обезщетение за неправомерното придобиване, използване или разкриване на търговска тайна. Тук се намесва общия принцип във всички отрасли и подотрасли и на частното, и на публичното право – *принципа на пропорционалност*.

Мерки за предпазване от рискове от нарушаване на собствената търговска тайна

Бизнес-предприятията отдавна са разработили правила за опазване на търговската си тайна. Същите постоянно се развиват, за да отговорят на предизвикателствата на реалността. Те са от *жизнена важност* за съществуването на самото предприятие. Като се има предвид този факт, както и вече действащия ЗЗТТ, отново одиторите трябва да подпомогнат мениджмънта с интелигентни предложения, становища и анализи

няколко аспекта.

Първо, обработване на данните, които са търговска тайна да бъде *строго регламентирано*. Одиторите трябва да извършат аналитична дейност по отношение на процесите и системите в тази насока. Правилата по отношение на търговската тайна трябва да са разписани *ясно, точно, кратко, категорично и непротиворечиво*. Трябва да са очевидни санкциите и другите неблагоприятни последици за нарушаването им.

Второ, целият процес на боравенето с данни, представляващи търговска тайна да е *проследим*. Това изискване е свързано с доказателствата и доказателствените средства в едни евентуални бъдещи съдебни процеси. От бюджетна гледна точка същото тангира с принципа на отчетност, а от репутационна – с принципа на невиновност. Проследимостта би трябвало да е *дублирана* с оглед на *агента* (извършителя на действието). Добре би било това да могат да извършват както *професионалисти* (мениджъри, служители по сигурността, одитори, юристи) така и *изкуствен интелект* (интелигентна компютърна програма). При всички положения тук съвместните усилия на всички звена в предприятието, с ключовото участие на одиторите би довело до очаквания резултат. Одиторският подход, основан на концепцията за одитната пътека е особено удачен, особено ако е съгласуван във всичките си измерения с юридическия екип на предприятието.

Трето, при създаването на уникални стоки и услуги, всички данни с характер на търговска тайна трябва да бъдат защитени още на този етап. Осигуряването на защита на търговската тайна още при проектирането на продукта трябва да се основава на *принципа на подразбирането* за важността на тази информация за съществуването на предприятието.

Четвърто, трябва да бъде определен *служител* в предприятието, който да отговаря за всички въпроси, свързани с търговската тайна, освен ако това не е едноличния собственик на предприятието. Служителят трябва да отговаря *непосредствено* пред собственика/собствениците на предприятието, без да изпада в *детайли* при общите обсъждания на въпроси относно търговската тайна, освен ако няма изрично волеизявление на собственика на предприятието за това.

Пето, добре би било да има *регистър на данните*, които представляват търговска тайна за предприятието. Достъпът до този регистър трябва да е ограничен в рамките на едно-две лица. Същият трябва да бъде подсигурен по такъв начин, че дори да бъде унищожен случайно или умишлено, информацията, съдържаща се в него да може да бъде възстановена. По друг начин казано – да е налична възможност за своевременно възстановяване на наличността и достъпа до търговската тайна от страна на оторизираните лица в предприятието в случай на физически или технически инцидент с данните за нея.

Шесто, периодичен преглед на горния регистър относно отпадане на някои данни или добавяне на други такива, ако те съответно вече нямат или съответно вече притежават характеристиките на търговска тайна.

Седмо, което само по себе си е същностно - прилагане на подходящи технически и организационни мерки за осигуряване на сигурност на данните във връзка с търговската тайна. Категорично информацията, представляваща търговска тайна би трябвало да е криптирана, когато е в електронен вид, тоест тя да е кодирана по начин, който предотвратява достъпа на неоторизирани лица до нея. Тук би било добре да се следват стриктно *минималните организационни мерки за мрежова и информационна сигурност*, визирани в чл. 3, ал. 4 от **Закона за киберсигурност (ЗК)**, а именно: за начало - разпределение на отговорностите за мрежовата и информационната сигурност; впоследствие - прилагане на политика за мрежовата и информационната сигурност; и като надграждане – управление на: риска, информационните активи, включително човешките ресурси, инцидентите, достъпите (физически и логически), измененията, непрекъснатостта на дейността и/или услугите (съществени, цифрови), взаимодействията с трети страни.

От гледна точка на системния подход би трябвало да е осигурена перманентна поверителност, цялостност, наличност и устойчивост на системите, имащи отношение към търговската тайна в предприятието. За физическата сигурност на предприятието не би трябвало да се повдига въпрос, защото тя отдавна би трябвало да е осигурена спрямо най-добрите локални, регионални, национални, европейски, а в някои случаи – и световни стандарти. Това е така, защото исторически именно оттук започва изграждането на системата за фирмена сигурност.

Осмо, трябва да е наличен постоянен контрол, одит, надзор и изпитване на ефективността на техническите и организационните мерки по отношение на защитата на търговската тайна в предприятието.

Девето, постоянно осъвременяване и надграждане на системите, подходите, правилата и процедурите, касаещи търговската тайна, включително чрез своевременно прилагане на законодателството и следване на добра чужда корпоративна практика.

Естествено, могат да бъдат изброени и други аспекти в тази насока. Но горепосочените са тези, без които не може. Всички други, добавени към тях, само увеличават ефективността на системата за предпазване от рискове от нарушаване на собствената търговска тайна.

Мерки за недопускане на рискове, вследствие от неправомерно придобиване на чужда търговска тайна

Тези мерки би трябвало да бъдат предприети в организациите от частния, но и от публичния сектор. Този извод може да се изведе от чл. 5 от ЗЗТТ, където възможният нарушител може да е което и да е юридическо лице. Тук трябва да се напомни текстът на чл. 131 от **Закона за лицата и семейството (ЗЛС)**, който гласи, че юридическите лица са носители на права и задължения. Както добре е известно, множество юридически лица съществуват именно в публичния сектор. Понеже нарушител може да бъде и което и да е физическо лице, тук съдебната практика ще отговори на въпроса как същият би могъл да се съотнася към предприятието на едноличния търговец. Все пак, още от сега може с огромна степен на увереност да се предположи, че ако нарушителят е едноличния търговец (който не е юридическо лице), ще се търси отговорност от физическото лице – негов собственик.

Мерките в тази насока биха били най-малко в аспектите, изброени по-долу, като същите са изведени логически от разпоредбата на чл. 8 от ЗЗТТ.

На първо място, създаване на ясни контроли за недопускане на нерегламентиран достъп, присвояване или копиране на чужди документи, вещи, материали, вещества или електронни документи, върху които се упражнява правомерен контрол от притежателя на търговската тайна и съдържат търговска тайна или информация, от която тайната може да бъде извлечена.

На второ място, разписване на *правила за недопускане на поведение*, изразяващо се в придобиването на чужда търговска тайна без съгласието на нейния притежател, което противоречи на добросъвестната търговска практика по смисъла на Закона за защита на конкуренцията. Тук категорично са нужни поне две допълнителни неща – обучение на работниците и служителите в тази насока и незабавно търсене на **висококвалифицирана юридическа помощ** при съмнение в тълкуването и прилагането на горните хипотези. Административната практика е категорична: „Изричното обособяване на най-характерните и най-често срещани форми на нелоялна конкуренция в чл. 30-37 от ЗЗК не е лимитативно и не изключва възможността с други действия или бездействия в противоречие с добросъвестната търговска практика да се увредят или да се поставят в опасност от увреждане интересите на конкурентите в отношенията помежду им...“ (**Решение №285 от 15.03.2018 г. на Комисията за защита на конкуренцията**).

На трето място, *утвърждаване на процедури* за използването или разкриването на чужда търговска тайна, основани върху съгласието на нейния притежател. Волеизявлението, във форма на изрично съгласие, тук е водещото. С оглед на доказването това би трябвало да е писмено волеизявление, а най-удачно би било да е писмено изявление с нотариална заверка на подписа.

На четвърто място, *категорично разписване на вътрешноорганизационни санкционни мерки* при нарушаване от работник или служител на споразумение за запазване на поверителност или друго задължение за неразкриване търговската тайна. Създаване на ценностна система, постулираща запазването на каквато и да е чувствителна информация само в реалните (или виртуални) граници на организацията и несподелянето ѝ с когото и да е извън служебния живот.

На пето място, *провеждане на обучения и компилиране на система „Въпроси и отговори“*, които да осветят несигурностите относно изискването за ограничаване използването на търговската тайна дори и между колеги. Формиране от страна на ръководители или на работници и служители с признат професионален опит още у новопостъпилите работници и служители на мяра за използване на търговската тайна, основана на принципа за съразмерност.

На шесто място, *утвърждаване на вътрешна процедура*, при която всеки работник или служител да може да се обърне към лицето, оторизирано да оперира с търговската тайна, за съвет и насока как следва да

се процедира, когато към момента на придобиването, използването или разкриването на чужда търговска тайна работникът или служителят, предвид обстоятелствата, е знаел или е следвал да знае, че търговската тайна е била получена пряко или косвено от друго лице, което я е използвало или разкрило неправомерно. Тук очевидно са нужни и обучения, и необходими консултации с високоекспертни юристи, разбиращи комплексния характер на тази материя.

На седмо място, *разписване на вътрешни правила и процедури*, според които да е възможно бързото стопиране на производството, предлагането или пускането на пазара на стоки – предмет на нарушение на чужда търговска тайна, както и вносът, износът или съхранението им, когато работници или служители на предприятието са знаели или предвид обстоятелствата е следвало да знаят, че търговската тайна е използвана неправомерно. Тук би трябвало не само да е наличен бърз, но качествен *правен анализ*, но и анализ „ползи-рискове“, който би трябвало да бъде извършен преимуществено от одитното звено на организацията.

Възможни са и други мерки в горния смисъл, но систематично изброените по-горе са повече от задължителни поне на първия етап от разбирането, тълкуването и прилагането на ЗЗТТ.

Заключение

Сложната материя във връзка със защитата на търговската тайна и множеството рискове от несъобразяването с действащата нормативна уредба създават огромни предизвикателства пред организациите в частния и в публичния сектор.

Мисията на одиторите да подпомага ръководството на организацията към постигане на целите ѝ, чрез даване на независимо мнение, консултиране и оценка ще изиграе (както винаги) основна роля при съобразяването на актовете и действията на организацията с правните регулации по отношение за защитата на търговската тайна.

Като обобщение на гореказаното и в заключение могат да се маркират долу изброените инициативи от страна на одиторите към ръководството, които трябва да са насочени към защитата на търговската тайна.

Като **препоръки** одиторите трябва:

1. Да са категорични пред мениджмънта на организацията в принципната постановка, че предприетите мерки за запазването на търговската тайна следва да са навременни, а не фатално закъснели.
2. Да обосноват пред мениджмънта потребността от подготовка на указания, насоки, вътрешни правила и процедури във връзка със съответствието с регулаторния режим на търговската тайна.
3. Да акцентират особено внимание върху привременните мерки в съдебното производство, както и силните и слабите страни за предприятието като евентуален ищец или ответник, чрез изготвяне на *SWOT analysis*.
4. Да застъпват тезата, че обработването на данните, които са търговска тайна, трябва да бъде строго регламентирано.
5. Да отстояват позицията, че целият процес на боравенето с данни, представляващи търговска тайна, трябва да бъде лесно проследим.
6. Да настояват да бъде определен служител в предприятието, който да отговаря за всички въпроси, свързани с търговската тайна.
7. Да упорстват да има регистър на данните, които представляват търговска тайна за предприятието.
8. Да подчертават нуждата да се приложат подходящи технически и организационни мерки за осигуряване на сигурност на данните във връзка с търговската тайна.
9. Да наблягат на необходимостта от разписване на правила за недопускане на поведение, изразяващо се в придобиването на чужда търговска тайна без съгласието на нейния притежател.
10. Да изискват утвърждаване на процедури за използването или разкриването на чужда търговска тайна, основани върху съгласието на нейния притежател.
11. Да аргументират нуждата от вътрешноорганизационни санкционни мерки при нарушаване от работник или служител на споразумение за запазване на поверителност или друго задължение за неразкриване търговската тайна.
12. Да мотивират утвърждаване на вътрешна процедура, при която всеки работник или служител да може да се обърне към лицето, оторизирано да оперира с търговската тайна, за съвет и насока.

Като **съвети** одиторите би трябвало:

1. Да обръщат *перманентно внимание* на ръководството за пресечните точки между частното и публичното право в материята във връзка със защитата на търговската тайна, идентифицирайки всички рискове в тази насока.
2. Да фокусират усилията си съвместно с ръководството на организацията във всички възможни проявления на пазарния риск, с оглед спецификата на дейност на съответния бизнес, през призмата на защитата на търговската тайна.
3. Да индивидуализират всеки репутационен риск във връзка със съдебните производства за нарушение на търговската тайна.
4. Да обосноват нуждата от създаването и перманентното актуализиране на процедури, наръчници, правила и контроли, които въобще да не позволяват да се стигне до ситуация на риск от нарушение на търговската тайна.
5. Да отчитат вероятността на юридическия риск по подобаващ начин, като насочат ръководството към създаване на превантивни правила, процедури и контроли в този аспект.
6. Да се ангажират съвместно с юристите относно законосъобразното, стриктно и точно изпълнение и съобразяване на привременните мерки, налагани от съдилищата, на обезпечителните мерки и отмяната им и всички други процесуални действия във връзка с основното съдебно производство относно защитата на търговската тайна, включително и по алтернативните искове.

Като **мнения** одиторите трябва:

1. Да съобразяват добрите корпоративни и административни практики, а също съдебната практика и правната доктрина по приложение на ЗЗТТ.
2. Да се ангажират, с оглед на системния и комплексен подход относно класифицирането на дадена информация като търговска тайна или не, като тук трябва задължително да се търси становището и на юристите.
3. Да проверят дали има създадени правила и/или изисквания във връзка с процесуалното представителство по съдебни дела във връзка с търговската тайна по отношение на юрисконсултите или адвокатите, представляващи предприятието, като дадат мнения по тях, от гледна точка на съответните рискове.
4. Да се фокусират върху изходната постановка, че предприятията би трябвало да ангажират висококвалифицирана юридическа помощ към мениджмънта и одитните си звена по тълкуването и прилагането на ЗЗТТ, във връзка с всички сложни аспекти на юридическия риск.

Като **обучения** одиторите трябва:

1. Да заложат за персонала на организация базово обучение относно принципните положения, идеите и разпоредбите на ЗЗТТ.
2. Да предвидят специализирани обучения за отделни организационни звена и отделни работници и служители, в зависимост от честотата на възможното приложение на ЗЗТТ в ежедневната им работа, като резултат от техните функции, задачи и отговорности.
3. Да предложат за мениджмънта на предприятието и за самите одитори, още по-задълбочено обучение по ЗЗТТ от авторитетни юристи, утвърдили се с квалификацията си в тази област.
4. Да планират надграждащо обучение за ръководителите, юристите и одиторите в организацията, което да се провежда периодично – при изменение и допълнение на законодателството, както и при създаването на принципна съдебна практика по материята във връзка със защитата на търговската тайна.
5. Да маркират провеждане на обучения и компилиране на система „Въпроси и отговори“, които да осветят несигурностите относно изискването за ограничаване използването на търговската тайна.

Изключително важната правна уредба във връзка със защитата на търговската тайна изисква от организациите в частния и публичния сектор особено концентрирано внимание. Ролята на мениджмънта, юристите и одиторите тук е водеща.

©д-р Младен Младенов, 2019